

Jazyková kultúra v policajnej praxi

Anotácia: Príspevok poskytuje pohľad na konanie a vystupovanie policajtov ako verejných činiteľov z hľadiska jazykovej kultúry. V modernej spoločnosti sa policajt stále viac dostáva do pozície manažéra, respektíve krízového manažéra, čo na neho kladie vysoké nároky nielen z hľadiska odbornej fundovanosti, teda nároky na jeho vedomosti, znalosti, schopnosť rýchlo a správne sa rozhodovať, ale aj z hľadiska vystupovania, úrovne, spôsobu a formy vyjadrovania a prejavu, čiže jeho jazykovej kultúry. Autorka venuje pozornosť úskaliam prekladu odborných policajných, resp. právnych termínov, používaniu slangu v policajnej praxi a na oživenie príspevku sprostredkúva menej vydarené formulácie výrokov pracovníkov polície.

Kľúčové slová: jazyková kultúra, policajná prax, odborná terminológia, slang, subštandardné výrazy, viacvýznamovosť slov, preklad.

Jedným z neodmysliteľných znakov národa je i jazyk. Jazyk je spoločenský jav, ktorý je úzko spätý so spoločnosťou a jej vývinom. Je nielen nástrojom mnohorozmerného dorozumievania, ale aj nástrojom myslenia. Preto je dôležité uvedomovať si jeho miesto v národnej kultúre.¹ Každá vedecko-pedagogická disciplína (jazyky, matematika, fyzika, chémia, biológia atď.) má svoju štruktúru, systém – aj slovenčina. Na používanie prvkov tohto systému (jazyka) v praxi (v reči) nazerá jazyková kultúra. Jazyková kultúra ako náuka je učenie o zdokonaľovaní reči v zmysle zveľaďovania, kultivovania jazyka používateľov. Jazyková kultúra sa môže chápať aj ako celkový stav spisovného jazyka alebo úroveň rozličných jazykových prejavov, a to konkrétnych alebo v celej spoločnosti.²

Významný lingvista Ábel Král (1993 – 1998 veľvyslanec Slovenskej republiky vo Švajčiarskej konfederácii) pod jazykovou kultúrou rozumie úroveň jazykovej praxe spoločnosti a súčasne dobový obraz jazyka získaný hodnotiacim zovšeobecnením stavu používania jazykových prostriedkov v praxi, t. j. v reči. Kultúru jazyka opisuje ako proces, stupeň a stav zdokonaľovania jazyka, v širšom zmysle slova aj výsledok prejavujúci sa v rozpracovanosti a pružnej ustálenosti jeho prostriedkov. K jazykovej kultúre neodmysliteľne patria dve skupiny činiteľov, a to používatelia jazyka (spoločenský aspekt) a jazykovedci (lingvistický aspekt). V rôznych obdobiach sa menil vzťah spoločnosť – lingvisti – jazyk. V súčasnosti sa oslabuje národno-reprezentatívna funkcia a zdôrazňuje sa dorozumievacia funkcia, ktorá sa niekedy realizuje na úkor dodržiavania jazykových noriem³.

V súčasnosti sa kultúre vyjadrovania – žiaľ – neprípisuje taký význam, aký by bol potrebný. K značnému uvoľneniu v kultúre vyjadrovania prišlo na začiatku deväťdesiatych rokov, teda v čase otvorenia sa svetu. Popri množstve pozitív, ktoré tieto roky nesporne priniesli, určite nemožno prehliadať ani viaceré negatíva, v tomto článku je zámerom poukázať – samozrejme – len na negatíva súvisiace s jazykom v jeho akustickej i grafickej forme. Ako príklady možno uviesť (niekedy až nadmerné) preberanie a používanie anglicizmov, kombináciu ich nezriedka zdeformovaných tvarov so slovenskými výrazmi, používanie nespisovných slov, či už ide o slangové výrazy, alebo nárečové, respektíve subštandardné výrazy. Pomerne často sa nielen v masmédiách, ale aj v oficiálnych dokumentoch objavujú výrazy, slovné spojenia a konštrukcie, ktoré nezodpovedajú ortoepickým, respektíve ortografickým normám, teda nie sú v súlade s jazykovou normou. Používanie – z lexikálneho hľadiska – nesprávnych slov, nesprávnych tvarov slov, predložiek, predložkových väzieb, slovných spojení a podobne možno nadsadene nazvať chronickou

¹ http://www.ksjl.ff.ukf.sk/images/pre_studentov/sylaby/slovensky_jazyk/stylistika_SJ_TR.pdf.

² <http://pdf.truni.sk/e-ucebnice/kur/data/2393880c-c313-4461-ab90-522959d6dd1b.html?ownapi=1>.

³ http://www.ksjl.ff.ukf.sk/images/pre_studentov/sylaby/slovensky_jazyk/stylistika_SJ_TR.pdf.

chorobou. V prekladoch právnych noriem, nariadení, odporúčaní, smerníc a ďalších oficiálnych dokumentov v rámci organizácií a orgánov EÚ sa vyskytujú chyby najmä v písaní veľkých písmen, čo možno považovať za akési automatické preberanie anglickej pravopisnej formy, respektíve normy.

Uvedené javy sa logicky premietajú aj do celého spektra činností polície, respektíve do všetkých úrovní riadenia i výkonu policajnej práce. Polícia ako dôležitá súčasť systému správy každej krajiny je v centre pozornosti prakticky celej spoločnosti a od jej príslušníkov sa vyžaduje, aby konali v súlade s Etickým kódexom príslušníka Policajného zboru a Európskym kódexom policajnej etiky⁴, preto sa očakáva, že rešpektovanie a dodržiavanie zásad uvedených kódexov sa prejaví nielen v ich konaní, ale aj v ich vystupovaní a vyjadrovaní. Nedostatky v konaní, ale aj nedostatky v jazykovej kultúre policajtov ako verejných činiteľov (takzvanej ruky zákona) spoločnosť vníma intenzívnejšie a kritickejšie ako nedostatky pracovníkov iných oblastí. Keďže ťažisko policajnej práce spočíva na kontakte s ľuďmi, resp. na ústnej a písomnej komunikácii s nimi, kde je slovo základným stavebným kameňom, vhodným mottom a základnou myšlienkou tohto príspevku môže byť výrok Sigmunda Freuda⁵: Es ist unmöglich, die Menschen zu kennen, ohne die Macht der Wörter zu kennen. Nemožno poznať človeka bez toho, aby sme poznali silu slov.

Jazyk ako špecifický a jedinečný fenomén každého štátu je neviditeľným mostom ku komunikácii a k medzinárodnej spolupráci jednotlivých krajín. Medzinárodná spolupráca je v súčasnosti prakticky neodmysliteľnou súčasťou fungovania systému každého štátu. V rámci činnosti rôznych inštitúcií, úradov a útvarov polície, ako aj v rámci bohatej medzinárodnej policajnej spolupráce, či už ide o konferencie, semináre, pracovné stretnutia a s nimi súvisiace diskusie, alebo aj o dlhodobú spoločnú prácu – napríklad činnosť JITs (Joint Investigation Teams – spoločných vyšetrovacích tímov v členských krajinách Európskej únie) –, môže prichádzať a aj prichádza k istým komunikačným problémom. Hlavnou príčinou je fakt, že predovšetkým prekladatelia a tlmočníci sprostredkujú nielen samotný obsah preložený z jedného jazyka do druhého jazyka, ale musia rešpektovať (a vysvetľovať) aj rozdiely medzi rôznymi kultúrami a rozdiely medzi spoločenskými a právnymi systémami príslušných krajín. Popri komunikačných problémoch sa môžu vyskytnúť aj problémy pri riešení konkrétnych prípadov, pretože policajt jednej krajiny môže kriminalisticky relevantnú udalosť posúdiť a vyhodnotiť prísnejšie, respektíve miernejšie ako príslušník polície iného štátu, od čoho závisí aj použitie prostriedkov na riešenie predmetnej udalosti. Na tomto mieste je vhodné citovať s obsahom tohto článku korešpondujúcu pasáž z úvodu publikácie *Die Polizei als Organisation mit Gewaltlizenz: Möglichkeiten und Grenzen der Kontrolle*⁶ (Polícia ako organizácia s licenciou na moc: Možnosti a hranice kontroly):

„Polícia je často v krížovej pal'be kritiky. Ojedinelé prípady a každodenné politické záujmy však vo verejnej diskusii často zastierajú skutočnosť, že ide o inherentne problematickú organizáciu, že napríklad tému „policajné prechmaty“ možno pochopiť len na pozadí štruktúralne podmienenej ambivalencie tejto inštitúcie. Práve to je spoločný menovateľ a spoločná problematika všetkých polícií vo všetkých krajinách sveta: že polícia slobody

⁴ Etický kódex policajta ustanovením základných pravidiel reguluje správanie a činnosť profesie policajta. Vnímajme ho ako súbor pravidiel, zásad, ktorých dodržiavanie sa prejavuje aj vo forme integrity policajta, resp. Policajného zboru. Ide o morálnu normu, sú to zásady, ktoré by mal mať každý policajt takpovediac v krvi. Článok 1: Príslušník Policajného zboru (ďalej len "policajt") pri výkone služby i mimo služby koná v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, všeobecne záväznými právnymi predpismi a internými aktmi riadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, ako aj s Európskym kódexom policajnej etiky a rešpektuje ľudské práva a slobody.

⁵ Sigmund Freud (6. 5. 1856 – 23. 9. 1939) bol rakúsky lekár a psychiater, univerzitný profesor neuropatológie vo Viedni, zakladateľ psychoanalýzy.

⁶ HERNKIND, M., SCHEER, S. *Die Polizei als Organisation mit Gewaltlizenz: Möglichkeiten und Grenzen der Kontrolle*. LIT Verlag Münster, 2003. 380 s. ISBN 9783825865160.

súčasne ochraňuje aj ohrozuje a v praxi ich do určitej miery rešpektuje, ale na druhej strane ich porušuje, pretože štát nemôže rovnakým spôsobom kontrolovať ústrednú inštitúciu, na ktorú delegoval kontrolu a presadzovanie monopolu moci, ako tie rezorty, ktoré má kontrolovať prostredníctvom polície.“

Z uvedených faktov vyplýva, že práca policajta je skutočne komplikovaná, jeho konanie ovplyvňuje okrem iného aj faktor ambivalencie. Popri odbornej spôsobilosti sa policajt musí (resp. by sa mal) vedieť správne, korektne a kultivovane vyjadrovať, teda musí vedieť narábať slovom a poznať jeho silu. Platí to tak pri používaní materinského, ako aj cudzieho jazyka. Pri preklade a tlmočení z jedného jazyka do druhého jazyka sa stáva, že subjekt použije jemu známy význam alebo prvý význam uvedený v slovníku, ktorý však nemusí byť tým správnym ekvivalentom. Táto nedôslednosť môže spôsobovať problémy v komunikácii, a to najmä pri preklade odborných termínov; jediné nesprávne preložené slovo môže význam konkrétnej výpovede buď úplne zmeniť, alebo výpoveď nemá žiadny zmysel a adresát na danú výpoveď nedokáže reagovať.

V nasledujúcej časti budeme uvedené tvrdenie demonštrovať na konkrétnych príkladoch, teda na výrazoch, ktoré majú v nemeckom jazyku v spojení s rôznymi slovami viacero ekvivalentov:

moc – e Macht, e Kraft, e Gewalt⁷

1. branná m. – e Wehrmacht
ozbrojená m. – bewaffnete Macht
plná m. – Vollmacht,
2. dôkazná m. – e Beweiskraft
právna m. – e Rechtskraft
zákonná m. – e Gesetzeskraft,
3. štátna m. – e Staatsgewalt
výkonná m. – ausübende Gewalt
zákonodarná m. – gesetzgebende Gewalt,

návrh – r Antrag, r Vorschlag, r Entwurf

1. n. na doplnenie rozsudku – r Antrag auf Ergänzung des Urteils
n. na milosť – r Begnadigungsantrag
n. na trestné stíhanie – r Strafverfolgungsantrag
n. na zastavenie exekúcie – r Exekutionseinstellungseintrag
n. na obnovu – r Antrag auf Wiederaufnahme,
2. n. na menovanie predsedajúcich súdu – r Vorschlag für die Benennung der Beisitzer des Gerichts
n. na povýšenie – r Beförderungsvorschlag,
3. n. zákona – r Gesetzesentwurf
n. štátneho rozpočtu – r Staatsvoranschlagsentwurf

odvolanie – e Berufung, r Rekurs, e Abberufung, r Widerruf, e Zurückziehung, e Stornierung, e Zurücknahme, e Widerrufung;

1. opravný prostriedok – e Berufung, r Rekurs, o. proti výroku o treste – e Berufung gegen den Ausspruch über die Strafe,
2. o. osoby – e Abberufung, o. diplomata – e Abberufung von Diplomaten
o. dozornej rady – e Abberufung des Aufsichtsrats
o. z funkcie – e Abberufung aus der Funktion,
3. o. správy – s Dementi,
4. o. čoho – r Widerruf o. výpovede – r Widerruf der Kündigung

⁷ Výraz die Gewalt má popri význame *moc* aj význam *násilie*.

- o. návrhu – e Zurückziehung des Antrags
- o. objednávky – e Stornierung der Bestellung
- o. opatrenia – e Zurücknahme der Maßnahme
- o. rozkazu – e Widerrufung des Befehls,

platnosť – e Geltung, e Gültigkeit, e Kraft, e Wirksamkeit;

1. p. zákona – e Gesetzeskraft, e Geltung des Gesetzes,
2. byť v platnosti – in Wirksamkeit stehen,
3. mať p. – in Geltung sein, e Geltung haben, gelten,
4. nadobudnúť p. – zur Geltung gelangen, in Wirksamkeit treten, in Kraft treten,
5. po nadobudnutí platnosti – nach Inkrafttreten,
6. odňať p./zbaviť platnosti – außer Kraft setzen,
7. stratiť p. – außer Kraft treten,

zaistiť – festnehmen, aufgreifen, sicherstellen, sichern, absichern;

1. z. osobu – eine Person festnehmen,
2. z. osobu na hraniciach – eine Person an den Grenzen aufgreifen,
3. z. vec – eine Sache (ein Auto) sicherstellen,
4. z. stopu – eine Spur sichern,
5. z. sa – sich nach allen Seiten hin absichern (zaistiť sa na všetky strany).

Problémy v komunikácii – napríklad v oblasti trestného práva – môže spôsobovať preklad niektorých trestných činov a ich skutkových podstát, ktoré vo východiskovom a cieľovom jazyku nemusia byť vždy identické. Tento fakt je spôsobený nielen rozdielnosťou právnych systémov jednotlivých krajín, ale aj rozdielmi v znení skutkových podstát (podľa názvu totožných) trestných činov. Napríklad § 162 TZ – *zabitie* má nemecký ekvivalent *der Totschlag*, znenie skutkovej podstaty je v slovenčine a nemčine prakticky totožné, rovnaké je aj vymedzenie dolnej a hornej hranice trestnej sadzby, a to na jeden rok až desať rokov pri menej závažných prípadoch a na desať až dvadsaťpäť rokov alebo na doživotie pri zvlášť závažných prípadoch. V prípade tohto trestného činu ide o úplnú ekvivalenciu.

Trestný čin *pranie špinavých peňazí* – oficiálny názov *legalizácia príjmov z trestnej činnosti* má nemecký ekvivalent *Geldwäsche* (v Nemecku, vo Švajčiarsku *Geldwäscherei*), druhý názov – resp. stručná definícia – je „*Verschleierung unrechtmäßig erlangter Vermögenswerte* (zastieranie protiprávne získaného majetku, získaných aktív), skutková podstata uvedeného trestného činu má v obidvoch jazykoch prakticky rovnaký obsah, no ich názvy nemožno považovať za úplné ekvivalenty.

Názov trestného činu *hrubý nátlak*, § 204 (1) slovenského TZ, možno preložiť jednoducho a doslovne spojením „*Grobe Nötigung*“, no skutková podstata tohto trestného činu /Kto iného násilím, hrozbou násillia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy núti k poskytovaniu plnenia majetkovej alebo nemajetkovej povahy...“/ zodpovedá skutkovej podstate trestného činu *Schutzgelderpressung* (vydieranie peňazí za ochranu), resp. *räuberische Erpressung* (lúpežné vydieranie), t. j. § 255 StGB (Strafgesetzbuch – nemecký TZ), ktorá znie: „Schutzgelderpressung bezeichnet eine Verbrechensform der Erpressung, bei der das Opfer gezwungen ist, für versprochenen „Schutz“ eine Leistung – in der Regel Geld – zu erbringen, selbst aber grundsätzlich keine weitere Gegenleistung erhält.“ Preklad: „... označuje zločinnú formu vydierania, pri ktorom je obeť nútená za sľúbenú „ochranu“ poskytnúť isté plnenie – spravidla peniaze –, sama však principiálne žiadne protiplnenie nedostane.“

Ďalším faktorom, ktorý znižuje úroveň jazykovej kultúry Slovákov, je výrazný a dlhodobý vplyv češtiny, čo však netreba osobitne zdôrazňovať; tento fakt možno pozorovať vo viacerých rovinách, a to vo výslovnosti, v morfológii alebo v nesprávnych predložkových väzbách. K najfrekvencovanejším deformáciám patria (vo všeobecnosti) napríklad väzby *v závislosti na* (správne: v závislosti od), *vzhl'adom k* (správne: vzhľadom na), *zúčastniť*

sa niečoho (správne: zúčastniť sa na niečom). K častým bohemizmom patria aj lexikálne výpožičky s iným slovným základom⁸, medzi ne patria napríklad slová *závadný* (správne: chybný, nevyhovujúci, pokazený), *kriminálne závadová osoba* (záujmová osoba, resp. osoba s kriminálnou minulosťou), *sáčok* (správne: vrecúško, vrecko), *kelímok* (správne: téglik), *pomazánka* (správne: nátierka), *dielčí* (správne: čiastkový, parciálny), *lomítka* (lomka), *nevadí* (správne: neprekáža, to nič), *doporučovať* (správne: odporúčať).

Nespočetnekrát kritizované spojenia *jedná sa o* (správne: ide o), *za účelom vypátrania* (správne: s cieľom vypátrať), *prevádzať kontrolu, realizovať výkon kontroly* (správne: kontrolovať, vykonávať kontrolu), výraz *prejednať* (správne: prerokovať/prediskutovať), *nakoľko* vo funkcii spojky (s významom pretože, lebo, keďže), chybnú rekciiu predložky *mimo* (namiesto genitívu akuzatív), *chovať sa* (správne: správať sa), *nevie jednať s ľuďmi* (správne: nevie zaobchodiť/zaobchádzať s ľuďmi), *dopad* (správne: vplyv, následok, dosah, účinok) alebo nesprávne tvary elového prídavia slovesa byť pri vykaní, konkrétne *bol(a) ste* (správne: boli ste), už nemožno nazvať inak ako rezistentné parazity spisovnej slovenčiny.

Súčasťou každého celonárodného jazyka sú popri spisovných výrazoch aj hovorové, slangové a subštandardné výrazy a čím je spoločnosť vyvinutejšia, tým diferencovanejšia je i jej slovník⁹. Teda každé národné spoločenstvo má okrem spisovného slovníka aj špeciálne slovníky niektorých sociálnych vrstiev – políciu ako dôležitú sociálnu vrstvu nevynímajúc. Do tejto časti článku výborne zapadá literárna tvorba Dominika Dána, a to nielen z hľadiska jej obsahového zamerania, ale aj z lingvistického hľadiska. Dominik Dán je pseudonym slovenského spisovateľa úspešných detektívnych románov. Už viac ako dvadsaťpäť rokov sa zaoberá vyšetrovaním zločinov. Osobné kontakty s vrahmi, lupičmi, únoscami a inou „lepšou spoločnosťou“ mu umožnili pochopiť nepísané zákony podsvetia. Zo svojich bohatých skúseností čerpá pri písaní mrazivo autentických príbehov¹⁰. O pravej identite Dominika Dána sa však vedú spory.¹¹ Z jeho dosiaľ vydaných románov sa sústreďme na román *Krv nie je voda*, v ktorom rieši prípad upálenia mladej ženy a jej dieťaťa, detailne opisuje náročné a komplikované dokazovanie viny a zadovažovanie dôkazov proti „najproduktívnejšiemu“ sériovému vrahovi v dejinách slovenskej kriminalistiky. Názov románu vznikol na základe rozhovoru detektíva Krauzu s diplomatom Brenitzom – bratom páchatela:

- „Robíte na mňa dojem slušného človeka, pán Brenitz. Ak máte taký silný zmysel pre spravodlivosť, prečo brata kryjete?“
- „Lebo krv nie je voda, pán Krauz, v našej komunite to platí dvojnásobne. Táto ľudová múdrosť je mimoriadne pravdivá a ľudská. Máte deti?“
- „Mám.“
- „Keď vyrastú a budete postavený pred dilemu riešiť ich životné omyly a problémy, pochopíte. Nič na tomto svete nie je také dôležité ako rodina.“¹²

Z jazykového hľadiska možno konštatovať, že autor vie veľmi dobre narábať slovom, má v podstate nekomplikovaný, živý, svižný a trochu drsný štýl písania, dej je vystavaný na kombinácii opisov, monológov a dialógov, ktorým nechýba vtip, ironia ani sarkazmus. Súčasťou textu sú aj známe odborné termíny, no vzhľadom na charakter publikácie a cieľovú skupinu čitateľov je ich počet obmedzený, napríklad: *daktyloskopia, fotodokumentácia,*

⁸ www.milujemeslovincinu.sk/jazykove-okienko/pravopisne/poznate-najcastejsie-bohemizmy/.

⁹ MISTRÍK, J. *Moderná slovenčina*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1995. ISBN 80-0801042-8.

¹⁰ <https://www.martinus.sk/authors/dominik-dan>.

¹¹ Poskytol síce niekoľko rozhovorov ako Dán, ale nikdy nie z očí do očí, ale iba mailovou formou. Okrem najbližších spolupracovníkov poznajú jeho identitu niektorí novinári. Môže ísť aj o bývalého kriminalistu, ktorý odišiel predčasne do dôchodku. Ďalšia teória hovorí o je totožný s postavou detektíva Krauzu z jeho detektívky *Krv nie je voda* a ide o takmer autobiografickú zhodu.

¹² DÁN, D. *Krv nie je voda*. Bratislava: Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., 2015. s. 298. ISBN 978-80-556-14-33-5.

jurisdikcia, de iure, de facto, vyšetrovatel, prokurátor, obhajca, polahčujúce a priťažujúce informácie, horúca stopa, odpočúvanie, výsluch, záhlavné identifikátory, obhliadka miesta činu.

Charakteristickým znakom uvedeného románu sú slangové výrazy.¹³ Autor používa slang tak vo forme samostatných slov, napríklad: *dobráci* (dobrovoľní hasiči), *mordpartia*, *vražďári* (pracovníci oddelenia vražd), *násilka* (odbor/oddelenie násilnej kriminality), *kukláči*, *kukly*, *buzerovať* (naháňať, šikanovať), *žvatlať*, *neschopák*, *skladačka*, *fajront*, *prachy*, *špacír štangla*, *na tajnáša*, *štyri bahná* (pivá), *lajstrá*, *helfnúť*, *káočko* (kontrola osoby), *švorc* (nemať peniaze), ako aj v slovných spojeniach a vetách, napríklad: „*frťan zelenej, fungl nový, „... oholili ju ako kačicu, tak varíme z vody...“* (zobrali jej všetko, tak začíname z ničoho), *fizli vás vymáknu, skúšala sa nalepiť na solventných koreňov, bol už riadne pod parou, šlohol mi pištoľ... Text románu spestruje a umelecky dotvára aj množstvo frazeologizmov, metafor, prirovnaní, napríklad: *Vášek kul železo zahorúca, uškrnul sa ako lasička v kurine, šidlo sa vyklulo z vreca, nehádzte perly sviniam, načo rúbať do zoťatého stromu, krv sa lenivo plazila k lavičke, zahádzať zlatom, prevalila sa na chrbát a okolo hlavy sa jej rozliala červená svätožiara.**

Popri slangu autor používa – zdá sa, že bez zábran – množstvo vulgarizmov, čo možno odôvodniť faktom, že pracovníci kriminálnej polície sú často v kontakte s podvodníkmi, zlodejmi, narkomanmi, lupičmi, vrahmi..., ktorých slovník zaručene nie je reprezentatívnu ukážkou spisovnej slovenčiny, a jednoducho sa im z hľadiska formy vyjadrovania musia prispôbiť. Ako príklad možno uviesť aspoň jeden vtipný (publikovateľný) mikrodialóg:

„Vrchnosť ťa pok....ala, Kuky?“

„No.“

„A rodil si?“

„Nie.“

„Tak vidíš, v podstate si na tom dobre.“¹⁴

V nasledujúcej časti uvedieme ďalšie príklady zo spomínanej nespisovnej jazykovej vrstvy, teda slangu, ktoré sa v policajnej praxi používajú často a niektoré z nich akoby strácali príznačnosť nespisovnosti; napríklad: *policajná zvodka* (hlásenie o udalostiach za určité obdobie), *dopravák* (príslušník dopravnej polície), *nápad kriminality* (počet evidovaných trestných činov za určité obdobie na určitom území), *anton/zelený anton* (uzavreté policajné vozidlo na prepravu zadržaných osôb), *biely kôň* (nastrčená osoba, ktorá prepožičia svoje meno na páchanie trestnej činnosti), *obchod s bielym mäsom* (obchodovanie so ženami, predaj dievčat žien na prostitúciu), *skratky kéučko* (Kriminalistický a expertízny ústav PZ), *kápečko* (KP – kriminálna polícia), *péemjéčka* (PMJ = pohotovostná motorizovaná jednotka), *daktylka* (oddelenie daktyloskopie), *cépézetka* (cela policajného zaistenia), *kaser* (z češtiny – KASR, krátky aerosolový rozprašovač), ďalej *napichnúť telefón* (odpočúvať telefón), *ploštica* (zariadenie na priestorové odpočúvanie), *výučné* (dostať výchovnú lekciu), *policajná volavka* (osoba, ktorá má prilákať páchatel'ov), *pohotovák* (základná policajná škola), *držhubné* (peniaze za zachovávanie mlčanlivosti), *autičkár* (zlodej motorových vozidiel), *bezďák* (bezdomovec), *placka* (preukaz/odznak policajta), *byť v chládku* (byť vo väzení), *nahadzovať údaje* (vkladať, vpisovať údaje).

Zaujímavým slangovým výrazom je slovo *papuča* – blokovacie zariadenie, resp. technický prostriedok na zabránenie odjazdu motorového vozidla.¹⁵ Nemecký ekvivalent tohto zariadenia je *die Autokralle, Radkralle, Parkkralle*; *die Kralle* znamená v preklade

¹³ Slang je nespisovný jazykový útvar, ktorý je funkčne spätý alebo záujmami určitej sociálnej skupiny. Pre slang sú charakteristické nespisovné lexikálne jednotky, ktoré vznikajú deformáciou spisovných slov alebo ich metaforizáciou.

¹⁴ DÁN, D. *Krv nie je voda*. Bratislava: Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., 2015. s. 70. ISBN 978-80-556-14-33-5.

¹⁵ Poznámka. – Hypoteticky možno hľadať jeho pôvod v podobnosti použitia papúč ako obuvi, v ktorej z domu nemôžeš odísť.

pazúr, drapák, voľne by sme tento výraz mohli preložiť ako pazúr na aute/na kolese zabezpečujúci (nedobrovoľné) parkovanie; okrem toho sa používa aj pomenovanie *unfreiwillige Wegfahrsperr*¹⁶ – nedobrovoľné imobilizéry, ktoré sú nasmerované proti majiteľovi.

Technický výraz imobilizér má viacero definícií: zariadenie na blokovanie chodu motora automobilu; definícia v češtine: zabezpečovací zařízení, které brání nastartování automobilu bez originálního klíče; nemecký ekvivalent je *die Wegfahrsperr*,¹⁷ definícia: Wegfahrsperr sind Einrichtungen an Kraftfahrzeugen, die verhindern sollen, dass diese unbefugt in Betrieb genommen werden können (imobilizéry sú zariadenia na motorových vozidlách, ktoré majú zabrániť, aby sa neoprávnene dali do prevádzky). Na tomto jednoduchom príklade možno vidieť, že to isté technické zariadenie, ktoré sa používa s rovnakým cieľom, môže mať v jednotlivých jazykoch odlišné definície nielen z formálneho, ale čiastočne aj z obsahového hľadiska.

Policijná práca, ktorej hlavným cieľom je ochrana spoločnosti v tom najširšom zmysle slova, zahŕňa široký diapazón činností. Jednou z dôležitých činností je už dlhodobý a mimoriadne náročný boj proti drogovej kriminalite. Policajti pracujúci v danej oblasti sa prakticky denne stretávajú so slangom a žargónu aktérov tejto sféry, preto musia byť v rámci možností zorientovaní aj v tejto sfére. Pestovatelia, díleri i nakupujúci v snahe, aby neboli odhalení, sú v svojich modi operandi veľmi vynaliezaví, s čím pochopiteľne súvisí aj jazyk. Množstvo slangových a žargónových výrazov z tejto špecifickej oblasti je už chronicky známych, preto sa pokúsime uviesť len tie menej známe. Napríklad heroín má o. i. názvy *brown sugar, herodes, thajská kočka, white lady*, hašiš s marihuanou *lovec lebiek*, jeden gram marihuany *jedno kurča*, fencyklidín *anjelský prach, hviezdny prach*, diazepam *diák*, marihuana *baga, bafka, dagga, frutto, hokejky, zelený shit*, kokaín *cukor, káčko, kokos, koks, sneh, sniežik*, LSD *geláč, lístok na let, trip, žirafa*, pervitín *czech speed, haf-haf, kokaín chudobných, krieda, matro, péčko, šťastie v prášku, zob*.

Polícia ako špecifická zložka každého zriadenia je pod drobnohľadom celej spoločnosti, istá skupina policajtov sa preto snaží a chce vyjadrovať čo najkomplikovanejšie¹⁸, čo možno pozorovať v správach a informáciách zverejňovaných v masmédiách, pritom by bolo vhodnejšie a prirodzenejšie jednoduchšie spojenie, napríklad:

- *utrpel zranenia nezlučiteľné so životom* – zomrel pri nehode;
- *bol obmedzený na osobnej slobode* – niekoho zadržali;
- *muž spoločne s ďalšou neustálenou osobou vykonali vlámanie* – muž a ďalšia osoba s nezistenou totožnosťou sa vlámali...

Medzi málo vydarené formulácie možno zaradiť aj tieto výroky:

- *... zahorením kola bola majiteľke spôsobená škoda cca 500 eur;*
- *... na cintoríne vyčítala „straka v ľudskej podobe“;*
- *... nejaká zlodejka nakupovala v obchode „za päť prstov a jednu dlaň“;*
- *... poškodený bol smrteľne zranený a jeho liečenie potrvá šesť až sedem dní;*
- *... v prípade sa zmenilo to, že sa nezmenilo nič;*
- *... páchatel sa sám zasamovraždil;*
- *... absolvoval priestrel lebky;*
- *... páchatel obeť udrel drevenou haluzou do hlavy;*
- *... nemôžeme povedať, že prokurátor pochybil, mal iný právny názor;*
- *... pri prehliadke miesta činu policajti objavili mŕtvolu tela (vyjadrenie prokurátora);*

¹⁶ <https://bussgelskatalog.org/elektronische-wegfahrsperr/>.

¹⁷ <https://www.google.com/search?q=wegfahrsperr&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b-ab>.

¹⁸ <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/172888-policijti-vedia-vykonat-aj-humor>.

- ... keď tu miestnej gazdinej z chlievika zmizla koza, zasiahla ruka zákona. Policajti prezreli záhradu a dali si záležať. Na dvore zaistili niekoľko trasologických stôp, rozbehli pátraciu akciu. Preverovanie prinieslo horúcu stopu. Dramatické pátranie po stratenej koze policajtov napokon priviedlo až k páchatelom.

Záver

V príspevku sme venovali pozornosť konaniu a vystupovaniu policajtov ako verejných činiteľov z hľadiska jazykovej kultúry. Zamerali sme sa najmä na úskalia prekladu odborných policajných, resp. právnych termínov, ako aj na používanie slangu v policajnej praxi. Vzhľadom na náročnosť a komplikovanosť policajnej práce musí byť policajt nielen odborne spôsobilý a fundovaný, teda musí disponovať potrebnými znalosťami a schopnosťami, vedieť sa rýchlo a správne rozhodovať, ale musí sa korektne, správne a kultivovane vyjadrovať, vedieť narábať slovom a poznať jeho silu. Platí to tak pri používaní materinského jazyka, ako aj pri používaní cudzieho jazyka, keď sa náročnosť samozrejme ešte zvyšuje. Komunikácia v cudzom jazyku si vyžaduje dôslednosť najmä pri výbere správnych ekvivalentov odborných termínov s cieľom vyhnúť sa zbytočným nepresnostiam a deformáciám vo vyjadrovaní.

Literatúra

Knižné publikácie

- ALEŠ, M. *Německo-český právnícký slovník*. Praha: Linde, a. s. – Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořinkové a Jana Tuláčka, 1998. ISBN 80-7201-7.
- ALEŠ, M. *Česko-německý právnícký slovník*. Praha: Linde, a. s. – Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořinkové a Jana Tuláčka, 2002. ISBN 80-7201-200-2.
- BUZSASSYOVÁ, K. a kol. *Slovník súčasného slovenského jazyka*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2006. ISBN 80-224-0932-4.
- ČIERNA, M., JURÍKOVÁ, M., GÉZE, E., MENKE, E. *Nemecko-slovenský slovník*. Vydavateľstvo Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1991. ISBN 80-0801-408-3.
- DÁN, D. *Krv nie je voda*. Bratislava: Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., 2015. ISBN 978-80-556-14-33-5.
- HERNKIND, M., SCHEER, S. *Die Polizei als Organisation mit Gewaltlizenz: Möglichkeiten und Grenzen der Kontrolle*. LIT Verlag Münster, 2003. 380 s. ISBN 9783825865160.
- KAČALA, J. a kol. *Krátky slovník slovenského jazyka*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2003. ISBN 80-224-0750-X.
- MASÁROVÁ, M. *Slovensko-nemecký policajný slovník*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2004. 208 s. ISBN 80-8054-327-5.
- MISTRÍK, J. *Moderná slovenčina*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1995. ISBN 80-0801-042-8.
- ONDREJKOVIČOVÁ, J., MASÁROVÁ, M., MIŽENKOVÁ, L. *Deutsch im Beruf – Polizei*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2014. 180 s. ISBN 978-80-8054-584-0.

Zákony

- Strafgesetzbuch. Verlag C. H. Beck, München, 2011. ISBN 978-3-406-60892-6.
- Strafprozessordnung. Verlag C. H. Beck, München, 2012. ISBN 978-3-406-63322-5.
- Zákon č. 300/2005 Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Elektronické zdroje

http://www.ksjl.ff.ukf.sk/images/pre_studentov/sylaby/slovensky_jazyk/stylistika_SJ_TR.pdf.
<http://pdf.truni.sk/e-ucebnice/kur/data/2393880c-c313-4461-ab90-522959d6dd1b.html?ownapi=1>.
<https://www.google.sk/search?q=Etick%FD+k%F3dex+policajta+>.
<https://bussgelskatalog.org./elektronische-wegfahrsperre/>.
<https://www.google.com/search?q=wegfahrsperre&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b-ab>.
https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/en.wikipedia.org/wiki/Sigmund_Freud.172888-policajti-vedia-vykonat-aj-humor.
www.milujemeslovincinu.sk/jazykove-okienko/pravopisne/poznate-najcastejsie-bohemizmy/.
<https://www.martinus.sk/authors/dominik-dan>.

Keywords: linguistic culture, policing, specialist terminology, slang, substandard expressions, polysemy, translation

Summary

The article deals with actions and behaviour of police officers as public officials from the viewpoint of linguistic culture. In a modern society, policemen are increasingly put in a position of managers or even crisis managers. As a result, on the one hand, they are expected to be real professionals, have wide knowledge, special skills and an ability to make prompt and wise decisions. On the other hand, heavy demands are made in relation to their behaviour, qualities, ways and forms of expression, to put it simply, in relation to their linguistic culture. The author directs her attention to problems which may arise when professional police or legal terms are to be translated and to the use of slang in policing. Moreover, she presents some funny statements produced by police staff members.

*PaedDr. Mária Masárová
Katedra jazykov
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
e-mail: maria.masarova@minv.sk*

Recenzent: mjr. Mgr. Patrik Ambrus, PhD.